

KAJSA RYTIKOSKI

Europeiskt och nationellt. En studie om Erasmuskulturen

Denna artikel baserar sig på min magisteravhandling i etnologi med rubriken "We're all living the same experience" Kvinnliga utbytesstudenter i Galway, Irland. En studie om Erasmuskultur och dess uttrycksformer (Åbo Akademi 2013). Om man varit på utbyte i ett visst land förväntas det, logiskt nog, att man är något av en expert på det land man vistats i, samt är väl förtrogen med kulturen, människorna och språket.

I den här artikeln vill jag diskutera huruvida detta påstående stämmer och om det överhuvudtaget är möjligt om man inte i tillräcklig utsträckning kommit i kontakt med lokalbefolkningen. Som turist lär man sig vanligen en del om landet man turistar i, men att vara utbytesstudent är inte jämförbart med att vara turist, eftersom utbytesperioden är en speciell fas.

I artikeln kommer jag också att granska förmedlande av *nationella kulturarv*. Jag tar fasta på vad utbytesstudenterna - i detta fall mina tio informanter - anser vara nationellt kulturarv i sina hemländer respektive på Irland och hur de förhåller sig till det samt vilka *praktiker* i anslutning till det immateriella kulturarvet som utförs av studenterna. Jag vill hävda att utbytesåret lika mycket går ut på att studenterna förmedlar sin egen kultur till andra utbytesstudenter och i mån av möjlighet till ortsbör som att de lär sig om värdlandets kultur. Den egna kulturförmedlingen får såvida större utrymme på samma sätt som anammandet av andra kulturdrag blir mer centralt än anammandet av den lokala kulturen. I min avhand-

ling konstaterade jag att studenterna bildar en helt egen kultur, en *Erasmuskultur* som är ett bricolage med inslag av flera olika kulturer.

Intervjuerna som utgjorde det empiriska materialet i min avhandling pro gradu utförde jag som Erasmusstuderande i Galway, våren 2010. Alla informanter med undantag för en amerikansk informant var Erasmusstuderande. Mina tio informanter var från Österrike (Lisa), Polen (Izabela), Tyskland (Christin), Italien (Alessandra), Spanien (Mercedes), Frankrike (Lucille och Maiwenn), Finland (Elin och Malin) och USA (Anne).¹

Det faktum att jag själv var i samma position som informanterna, det vill säga vi alla var utbytesstudenter i ungefär samma ålder och vi var bekanta med varandra före intervjun bör man också förhålla sig kritisk till samtidigt som jag ser det som en stor fördel; jag fick som jag tyckte ärliga och intressanta svar som jag som utomstående knappast skulle ha fått. Det negativa var att alla informanter inte alltid svarade så utförligt som jag hade velat på mina frågor, eftersom de antagligen ansåg att jag redan kände till det mesta och tyckte att det var onödigt att förklara ett visst skeende. Mot bakgrunden av detta är det bra att jag själv gjorde deltagande observation under hela den fem månader långa vistelsen. Insiderperspektivet såg jag snarare som en fördel än en nackdel i min forskning. Jag hade erfarenheter av utbytesstudier både från ett tidigare utbytesår i Tyskland och från att upprepade gånger ha varit tutor för utbytesstudenter vid Åbo Akademi.

¹ Informanternas namn är fingerade. För att göra intervjuцитaten levande är de grammatikaliska felen i dem oförändrade.

Erasmusstudenterna som kulturförmedlare

Man kan se Erasmusstudenterna som *kulturförmedlare* som väljer ut bitar av sin egen kultur som de väljer att förmedla till företrädare för andra nationaliteter, främst till andra utbytesstudenter. I de fall kulturmötet med de infödda lyckades förmedlade dessa i sin tur sin kultur till utbytesstudenterna.

Kulturförmedlarna är som Valene L. Smith skriver i boken *Hosts and guests revisited: Tourism Issues of the 21st Century* vanligen tvåspråkiga och någon speciell omständighet eller visst intresse har gett dessa individer möjligheten att ha kännedom om, förflytta sig och leva i och mellan två kulturer. Dessutom påpekar Smith att kulturförmedlarna vanligen är mer opartiska än de infödda (2001:276). Michael Michie förklarar att en kulturförmedlare är en person som underlättar gränsöverskridandet från en kultur till en annan för en person eller en grupp av människor. Michie hänvisar till M.A. Jezewski och P. Sotnik som definierar kulturförmedling som medlandet mellan grupper eller personer med olika kulturella bakgrunder med syftet att minska konflikter eller att få till stånd en förändring (http://members.ozemail.com.au/~mmichie/culture_brokers1.htm). Utbytesstudenten kan verka förmedlande mellan sin egen kultur och värdkulturen. Hon är "tvåspråkig" genom att hon behärskar sitt eget modersmål och i detta fall engelska som används som lingua franca utbytesstudenterna emellan (och mellan utbytesstudenter och irländare). I likhet med vad antropologen Richard Kurin för fram studerar, förstår och representerar utbytesstudenten irländarnas kultur och sin egen kultur på olika sätt (jfr Kurin 1997:19).

Man föreställer sig att studenterna förmedlar sin egen kultur till andra utbytesstudenter och irländare, samtidigt som de till sina landsmän hemma förmedlar den irländska kulturen. Studenterna väljer ut vilken bild av sin egen kultur som de förmedlar på samma sätt som de väljer ut vilken bild av Irland och irländarna de förmedlar till sina vänner därhemma. Man kan fråga sig om utbytesstudenterna

alltid väljer ut det bästa ur sin kultur eller det man kunde kalla det nationella kulturarvet, eller om studenterna också presenterar negativa drag i sin hemlandskultur. Mina deltagandeobservationer har visat att man gör både och. Personerna man lär känna under ett utbytesår ersätter de vänner man har hemma och med vänner måste man kunna vara ärlig.

Utbytesstudenterna som kulturförmedlare kan jämföras med turistguider som fattar beslut och väljer ut vad som berättas till turisterna. De väljer bitar av sin kultur som de uppskattar att turisterna eller i detta fall andra utbytesstudenter och de infödda är mest intresserade av (jfr Smith 2001: 276-277). Man kunde eventuellt tänka sig att utbytesstudenterna som kulturförmedlare vill minska stereotyperna grupperna emellan.

Frågan är om alla lyckas bli kulturförmedlare. Michie påpekar dock att en person som flyttar från en kultur till en annan inte nödvändigtvis blir kulturförmedlare (http://members.ozemail.com.au/~mmichie/culture_brokers1.htm). Man kan säga att en idealbild för utbytesstudenterna är att bli en kulturförmedlare, detta gäller i synnerhet med avseende på den irländska kulturen, att bli en kulturförmedlare mellan sin egen kultur och andra utbytesstudenters kulturer var betydligt lättare att uppnå. Inte sällan kunde studenterna konstatera likt Elin gjorde:

Jag skulle gärna lära mig mer om den irländska kulturen, men jag umgås med väldigt få irländare, så jag har lärt mig mer om både fransk, italiensk och polsk kultur än om irländsk (KIVÅ L 1935).

Elins påstående är kännetecknande för utgången av ett utbytesår; man har spenderat nästan ett år på Irland men man har lärt sig mera om andra nationaliteter och kulturer än om den lokala. Citatet ger också uttryck för den starka kulturförmedlingen utbytesstudenterna emellan.

Intervjuszvaren belyser inte lika väl kulturförmedlingen som skedde explicit mellan in-

formanterna och de lokala ortsborna. Malins kommentar får tjäna som exempel:

[...] då jag i skolan diskuterade här med irländare så.. nog föreslog jag åt dom att jo kom till Finland på utbyte (skratt). [...] för att alla tänker att Finland är kallt land och sånt där så det är oftast svårt att "nej nej vi vill till solen" men att så fick man då berätta närmast om skolorna att hur bra finska skolorna är, få dom att överväga ändå. (KIVÅ L 1931).

På universitetet under grupparbetsituationer hade Malin möjlighet att bekanta sig med irländska studenter och försökte locka dem att välja Finland som utbytesort genom att berätta positiva saker om sitt hemland. På detta sätt kom hon också i kontakt med irländare och lärde sig om destinationslandet. Intervjusvaren visade förvisso att landet inte hade en så stor betydelse i valet av utbytesdestination, det vill säga att studenterna inte var explicit intresserade av Irland, för dem var det viktigare att överhuvudtaget utföra ett utbytesår. Utbytestiden har visat sig utforma sig på liknande sätt oberoende av land och arbetsgivare uppskattar ofta utbytesstudier oberoende av var utbytet utförts (http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm). Förvisso fanns det informanter som valt Irland som utbytesland tack vare ett genuint intresse och förkunskaper om det landet, medan andra hade nästan inga kunskaper om landet och valde Irland egentligen bara med tanke på undervisningsspråket. Endast två av informanterna hade besökt Irland tidigare medan de andra var nyfikna på att upptäcka ett helt nytt land de fick studera på ett språk de mer eller mindre behärskade.

Alla informanter hade inte som mål att lära känna irländare. Varför irländare inte var det självklara svaret när jag frågade informanterna om det fanns en viss nationalitet de helst ville lära känna kan ha att göra med tidpunkten för intervjuerna, eftersom de utfördes i slutet av utbytestiden eller så kände informanterna eventuellt till att det är vanligt att man under ett utbyte främst kommer i kontakt med andra nationaliteter än den lokala. Endast Malin gav

det för henne självklara svaret att hon så klart ville lära känna irländare när hon valt Irland som destinationsland. Christin och Elin upp-gav att de ville lära känna irländare och detta yttrade de i slutet av utbytet när de hade märkt att de inte lyckats med detta.

Izabela från Polen prefererade till och med italienare framom irländare:

[...] I would say Italian more than Irish [...] I think their culture is more dynamic and more I would say CRAZY [...] I think that the Irish are like more stable and I think that Italian culture would like fascinating me more than Irish. (KIVÅ L 1930).

Detta svar understryker min tes om att kultur-förmedlingen utbytesstudenterna emellan blir så mycket starkare eller till och med viktigare för utbytesstudenterna än kulturförmedlingen mellan dem och lokala ortsbor. Izabelas ut-talande är överhuvudtaget intressant efter-som hon i samma intervju medgav att hon inte kommit i kontakt med irländare och hon kunde inte svara på frågan vad som är typiskt för Irland. Ändå var hon av den åsikten att den italienska kulturen är mer dynamisk än den irländska.

Flytande främlingar i den liminala fasen

I min avhandling påvisade jag det problematiska förhållandet mellan Erasmusstudenterna och de lokala ortsborna. Jag konstaterade att den många gånger icke existerande kontakten mellan lokala ortsbor och Erasmusstudenter bland annat beror på att studenterna befinner sig i en *liminal fas* och att de är så kallade flytande främlingar i destinationslandet. Den liminala fasen är den andra fasen i en initiation. Initianterna, i detta fall utbytesstudenterna, befinner sig i en varken-eller-position; de är varken turister eller ortsbor och görs ibland osynliga vilket ses i att utbytesstudenterna i regel inte känner någon och ingen känner dem när de anländer till destinationslandet (Nationalencyklopedin 1996 'övergångsrit'). Likt en ritual har utbytesåret en bestämd varaktighet; livet som utbytesstudent varar endast en be-

En grupp utbytesstudenter på vandring i bergen.

stämd tid. Liminaliteten kom till uttryck i att studenternas beteende skiljde sig från normen på Irland men framför allt att de etablerade *communitas*, det vill säga en djup samhörighet, med varandra. (Turner 1969: 127).

Främlingen (*stranger*), kulturförmedlaren (*cultural broker*) och den infödda (*cultural native*) utgör en treenighet. Främlingen och kulturförmedlaren syftar här på utbytesstudenten och den infödda på irländaren, som dock också kan vara kulturförmedlare. Erasmusstudenten är således både en främling och en kulturförmedlare. Utbytesstudenterna har i viss mån epitetet främling eftersom de är utlänningar och har en annan kultur än majoritetsbefolkningen, men de är varken turister eller invandrare förklarar Elizabeth Murphy-Lejeune i sin bok *Student Mobility and Narrative in Europe: The new strangers* (2002:200). Utbytesstudenterna är temporära främlingar i ett land medan invandrare mer har karaktären av ”långvariga” främlingar. Det är dock all anledning att påpeka att likaväl som utbytesstu-

denter kan vara kulturförmedlare kan också invandrare vara det. Utbytesstudenterna är flytande främlingar i destinationslandet; de smälter inte in utan sticker ut och den största orsaken till denna främlingsstatus är att studenterna befinner sig i den liminala fasen under hela utbytets gång. Att de umgås i den så kallade ”Erasmusbubblan” gör att de är förhindrade att träffa lokala invånare, som befinner sig i färdiga gruppkonstellationer som det kan vara svårt för en främling att få tillträde till. Bland utbytesstudenterna bildades antingen nationella eller internationella grupper snabbt. Irländarna var knappast existerande i en sådan gruppkonstellation.

Sociologen och språkvetaren Fred Dervin som studerat Erasmusstudenters utbytesupplevelser vid Åbo universitet har utvecklat olika främlingstyper.² En benämner han *solid strangers* (solida främlingar). Det är personer som flyttat till ett annat land i syfte att stanna där. Vanligen lyckas de hitta arbete, bilda familj och lära sig de(t) lokala språken/(-t). Fastän de så att säga passar in och fästs vid värdlandet är de fria att lämna landet när som helst. Många utbytesstudenter har förhoppningen om att bli solida främlingar men ”lyckas” ofta inte bli det. Den typen som är av störst intresse här är *liquid strangers* (flytande främlingar). Dessa främlingar kan man säga att endast passerar; de vet när de anländer och har vanligen också ett avresedatum. Deras närvaro som främlingar är därför endast temporär (2007:120, 2009:123).

Det nationella kulturarvet - presentation och representation

En naturlig del av utbytesåret är att man på sätt eller annat presenterar sin kultur för andra utbytesstudenter. Varför man gör så har inte bara med nationell stolthet utan också med en pur nyfikenhet gentemot andra kulturer att göra som utbytesstudenter vanligen har och helt enkelt för att det ”hör till” ett utbytesår. En av de fundamentala byggstenarna i utbytesupplevelsen utgör gruppen och Eras-

² Främlingstypernas svenska namn är mina översättningar.

musstudenternas grupptillhörighet. Gruppen bildades snabbt och levde vidare. Påverkan av olika slag sker i gruppen och samhälleliga värden, språk, attityder, roller och normer överförs. Individerna i gruppen lär sig dessa värden för att sedan föra dem vidare till andra individer (Angelöw & Jonsson 1994:124). Ur kulturell synvinkel kunde man se detta som tradition. Erasmuskulturen är något som utbytesstudenten skapar i umgänge med andra utbytesstudenter, med andra ord producerar de själva sin kultur i Erasmusgruppen.

Via gruppskapande praktiker såsom matlagning, middagsbjudningar, presentation av dans och musik gav studenterna uttryck för sin nationella identitet. Frågor jag ställde om den nationella identiteten och om nationell stolthet var för svåra för informanterna att svara på. Studenterna ville sällan medvetet framhäva sin nationalitet, det var något som studenterna inte ville uttrycka verbalt utan som istället kom fram rent konkret via presentation av traditioner såsom matkulturen, musiken och dansen från studenternas hemländer. Den intensiva kontakten utbytesstudenterna emellan ledde till att studenterna lärde sig mer om de representerade kulturerna än om den lokala kulturen. Lisa uttryckte sig som så att hon ansåg att om någon ville lära känna henne var det viktigt att de också lärde känna hennes hemland. Identitet och nationalitet går därmed hand i hand.

Lisa: [...] *it [kulturen] is part of me so if they want to know, get to know me they obviously have to get to know about my country and maybe my language... And maybe what is typical and where it comes from, because it's also about identity.* (KIVÅ L 1926).

I umgänget med andra utbytesstudenter gick mycket ut på att presentera och representera sin egen kultur för de andra utbytesstudenterna samtidigt som man upptäckte den irländska kulturen tillsammans. För att göra det lättare för informanterna att förstå vad jag var ute efter ställde jag frågan på detta vis: ”Har du presenterat musik, film, dans, litteratur eller föremål från ditt hemland till andra utbytes-

studenter eller irländare?” Dessa uppräknade komponenter ser jag som delar av det nationella kulturarvet där matkultur och språk som kommer att behandlas inom kort också ingår. Det var bara litteratur och föremål som ingen presenterat för sina nyfunna vänner. Det var oftast spontant i vardagliga situationer som presentationen av till exempel en kulturföreläsning ägde rum men också under t.ex. middagsbjudningar och fester om det kom på tal.

Utbytesstudenter tillämpar särskilda metoder för att lära känna företrädarna för de olika nationaliteterna de träffar och för att komma närmare en annan kultur. De gruppskapande praktikerna var framförallt att baka och laga middagar tillsammans, att resa, att åka på små utflykter och att festa tillsammans. Övriga praktiker var att gå på café, shoppa, se på film och utöva någon sportgren. Vid sådana tillfällen befästes Erasmusgruppens sammanhållning och medlemmarna kom närmare varandra:

Izabela: [...] *quite often we have the altogether-dinners, we're organising some meeting like the afternoon coffee, baking and that's [...] the time when we [...] can get closer to each other because we are not going for the party [...] We DO but you cannot get closer with people during the parties like because [...] where it's like noisy and like if you are doing some daily stuff like cooking or drinking coffee you can get closer with people the most, I think.* (KIVÅ L 1930).

Karelse piroger i form av bl.a. studenternas hemländer Sverige, Österrike och Italien.

Genom vardagliga praktiker kom man närmare varandra, enligt Izabela kunde inte enbart festandet räknas som en gruppskapande praktik.

Lisa: [...] I guess it's the same that I would do with people at home, except for that you maybe do doughnuts on Finnish special day or that you show bit of your culture as well that's why it's more interesting and you talk more about those things.. But in the end it's just like as always when you have friends, and then you just hang out, go out. (KIVÅ L 1926).

Lisa ansåg att hon som utbytesstuderande inte gjorde något annorlunda än vad hon gör hemma, förutom att kulturskillnader oftare kom på tal och att hon fick ta del av andra länders traditioner, framförallt i fråga om matkulturen. På det viset kunde studenterna införliva nya traditioner i sitt liv och detta var något som bland annat Izabela nämnde att hon uppskattade. Dessa traditioner kunde gälla mat- och dryckeskulturen men också andra vanor.

Kännetecknande för utbytesstudenterna är att de under något skede av sin vistelse tillredde maträtter eller bakverk som är typiska för deras hemländer eller regioner. Ibland hade de endast ett land som tema för kvällen och då var representanterna från det specifika landet ansvariga för maten medan de andra kunde hjälpa till. Ibland ordnades middagen också så att alla bidrog med något som de tillredde hemma hos sig och sedan samlades man hemma hos någon. Det hörde till att studenterna berättade för varandra vad maträtten heter eller att middagsgästerna ställde frågor om den, till exempel hur man tillreder maträtten, varför den äts, hur viktig den är för landet och huruvida den är omtyckt bland befolkningen.

Via deltagande observation kunde jag konstatera att maträtterna var av varierande karaktär och man lagade knappast något som man hemma aldrig tillrätt. Rätterna behövde inte heller vara speciellt märkvärdiga eller luxiga. Exempel på maträtter studenterna lagade och serverade var spansk omelett, ”poivron farci” det vill säga fylld paprika eller ”pierogi” pirä-

ger eller ”bigos” en gryta från Polen. På en bretonsk afton hemma hos Maiwenn bjöds det dock på delikatessen gåslever. Bakverket kunde vara Madeleine-kakor, fransk äppelkaka från Normandiet, eller smörkakor från Bretagne. Lokala delikatesser förekom följaktligen också. Malin från Finland hade lagat glögg för en lilla julsfest hon var med och ordnade och till Finlands självständighetsdag tillreddes det makaronilåda. Det är inte ovanligt att utbytesstudenterna anammat varandras matkulturer och tagit dessa traditioner med sig till sina hemländer. Malin menade att hon tillägnat sig en liten bit av alla kulturer som också till en viss grad fastnat. Det är ingen ovanlighet i sig att man tillbringat ett utbytesår på Irland men att man när man kommer hem får som vana att laga spansk tortilla eller franska Madeleine kakor. Så här säger Izabela om hur hon tagit till sig antingen den franska eller italienska matkulturen:

My flatmate she introduce me some of her dishes which are actually quite tasty and I'm trying to do sometimes the [...] of course they are not the same because they are prepared in the other way but at least I'm trying and they are quite tasty as well so.. (KIVÅ L 1930).

Ibland uppmärksammade studenterna en högtidsdag eller introducerade sitt lands traditioner såsom valborgsfirande eller en spansk nyårspraktik och det redan nämnda finländska självständighetsfirandet och lillajulsfirandet där deltagarna framförde julsånger från sina respektive hemländer. Utöver det hade Elin lärt ut buggdans åt de andra Erasmusstudenterna, Maiwenn en bretonsk dans och Mercedes Macarenadansen. Izabela hade å sin sida övertalat sina vänner att gå på en kostnadsfri polsk språkkurs, där man också lärde sig om den polska kulturen. På dessa sätt förmedlades färdigheter, beteenden och kunskaper från en utbytesstuderande till en annan, den process som etnologen Nils- Arvid Bringéus beskriver som tradition. (1990:103). De flesta uppgav att de hade presenterat sitt hemlands musik. Musiken är troligen den kulturform som är den enklaste att introducera, eftersom det enda som behövs är en dator. Med datorns

Bretonsk dans. Den bretoniska flaggan ses till höger.

hjälp kunde också fotografier och videon visas. Folkseder kunde studenterna också presentera, till exempel hade Izabela visat bilder och videon från sin polska folkdansgrupp och Christin karnevalsfotografier från södra Tyskland.

Anne berättade om hur hon bett en vän från Japan att lära henne japanska sånger:

[...] I kind of asked her to teach me like some of the songs they would sing so we sat down on the Galway bay and she just kind of sang for me... [...] it was really neat to talk with my friends from France about kind of like what their food structure would look like, how they eat their meals and like what they will eat and their family dynamics and yeah so I had some cool conversations about that. And even like how animals will make different noises [...] (KIVÅ L 1933).

Studenterna hade ett stort intresse av att lära sig om andras kulturer och studenterna blev ofta tillfrågade att berätta om sin kultur fastän de kanske inte var så intresserade av att bli kulturförmedlare.

Lucille framhävde ett par gånger under intervjuens gång att hon klarade sig ypperligt utan några franska produkter överhuvudtaget, och när hon lagade crêpes och Madeleine kakor underströk hon att det inte var hon som behövde dem utan att hon huvudsakligen lagade dem till sina vänner:

[...] in the first semester we did [mat temakvällar] with the flatmates like once the German girl cooked a German meal and we made a French one and with the Danish people, but just once [...] just for the other to discover some specialties but... It's not that we needed it. It's just that we wanted the other to try something special. (KIVÅ L 1934).

Lucille hävdade att hon inte hade tagit med sig något från sitt hemland, förutom formen till Madeleine-kakorna. Om man hade tagit med sig något var det vanligen något matrelaterat eller landstypiska alkoholhaltiga drycker. Antingen tog studenterna med sig produkter de ville bjuda andra på eller produkter de trodde att de skulle sakna och ansåg sig behöva för vistelsen. Alessandra hade enligt sin egen beskrivning tagit med sig en kappsäck full av mat

bestående av bland annat färdigkokt ris och ost men till övervägande del pasta. Hon berättade följande varför hon tog med sig detta:

Because I was not sure that here I could find this kind of food and I said okay maybe I won't be able to eat Irish food so if I don't want to die (skratt) it's better to bring some Italian food so this is why. (KIVÅ L 1929).

Alessandra var ytterst skeptisk till den irländska maten samtidigt som hon inte verkade ha reflekterat över att det mesta kan köpas på Irland och att det är möjligt att anpassa sig till andra märken och produkter. Likt många andra informanter identifierade Alessandra sig med sitt hemlands matkultur. Etnologen Anna Burstedt skriver i sin artikel i antologin *Fönster mot Europa* att matprodukter kan användas för att positionera sig geografiskt, de beskriver vad man tillhör samtidigt som andra matkulturer kan definieras som annorlunda (2001: 80).

Maiwenn var den enda som hade tagit med sig en flagga; den bretonska flaggan använde hon och hennes vänner som en symbol för de kulturella likheterna mellan Irland och Bretagne. Flaggan prydde hemmet där hon bodde med två andra bretoner och följde med dem under deras vistelse på Irland, och under en tema-kväll med mat hemma hos bretonerna hade flaggan sin givna plats. Under firandet av den irländska nationaldagen St. Patrick's Day bar Maiwenn flaggan på sina axlar. Maiwenn tog gärna på sig rollen som ambassadör för Bretagne, eftersom hon hade lagt märke till att de hon umgicks med inte var förtrogna med regionen. Det Maiwenn speciellt lyfte fram var musiken och dansen från Bretagne.

Överlag upplevde informanterna det som viktigt att representera sitt land, för en del var det viktigare än det var för andra. Om de upplevde att det fanns många fördomar om landet som de härstammar ifrån ville de visa landet i en positiv dager och motarbeta de negativa stereotyperna om landet. Å andra sidan, har man en tendens att bli mer patriotisk utomlands. Såsom etnologen Billy Ehn skriver blir man

på avstånd mera fosterländsk och mera distanserad än hemma (1993:240). Naturligtvis ville studenterna att deras nyfunna vänner skulle bli så pass intresserade av deras hemland att de skulle komma på besök. Izabela upplevde att det ibland var svårt att vara den enda polska representanten; om det hade funnits fler från Polen i Erasmusgruppen kunde de ha gjort sig själva och den polska kulturen synligare. Christin förklarade varför det är så viktigt för henne att representera Tyskland:

I think it is because there are so many stereotypes round the world and I think we should really fight against them because, yeah not every German is a Nazi you know what I mean, and that's like the most prejudiced that you can hear and it's not true so... yeah. I think it's important (KIVÅ L 1928.)

Lisa hävdade att utbytesstudenterna automatiskt blir representanter för sina hemländer, vare sig man eftersträvar det eller inte. Samtidigt ansåg Lisa ändå inte att hennes huvudsakliga uppgift var att representera sitt hemland:

[...] I think that the task would be or your responsibility is if somebody is interested in your country you should be able to tell something about it, because you get the same back from other countries as well. But it's not main aim that I represent my country in other cultures. I don't think it's about that, I don't know, too egoistic for that. (KIVÅ L 1926).

Att presentera sin kultur och att bli presenterad för en annan kultur är ett ömsesidigt utbyte. Man berättar något om sin egen kultur och får veta något om en annan kultur. Anne och Lucille var båda av den åsikten att de som utbytesstudenter främst har till uppgift att lära sig något om landet de befinner sig i, och inte att lära ut saker om sitt eget land åt andra, förutom om de specifikt blir ombudda att göra det. Detta var ofta mycket lättare sagt än gjort eftersom att skapa kontakter med det lokala samfundet var ett problem.

Under utbytestiden konfronteras studenterna med sin egen kultur när de berättade om hur

de gör olika saker i sitt hemland och får höra frågan ”men varför gör ni så?”, och då upptäckte de att de inte alltid visste vad de skulle svara och på detta vis lärde de sig också något om sin egen kultur. I kulturmötesituationer upptäcker man också nya sätt att göra saker på och man lär sig att ens invanda sätt inte är det enda rätta.

Mercedes förklarade varför det är viktigt att lära sig om andra länder och kulturer:

[...] you are always used to think in your own way, in [...] for example my Spanish way or things that I do in a Spanish way but when you talk to other people from other cultures you realised that your way is not the only one and I like that. (KIVÅ L 1927).

Bland utbytesstudenterna fanns en öppenhet och vilja att anamma andra kulturdrag. Studenterna som var flytande främlingar skapade tillsammans en vardagskultur med inslag av många kulturer.

Språkets dimensioner

Språket var något som både vållade problem och förenade studenterna under utbytets gång. Mina deltagande observationer har visat att det inte var någon ovanlighet att man lärde ut ord eller till och med hela fraser på sitt modersmål till intresserade vänner. Irländarnas sätt att tala upplevdes som ett problem, eftersom utbytesstudenterna inte alltid uppfattade vad de sade. Studenter från samma land drogs till varandra mycket p.g.a. den språkliga tryggheten, fastän de sade sig vara ointresserade av att umgås med landsmän. I artikeln ”Diaries of Irish Students in Japan” (2006) beskriver Aileen Pearson-Evans hur de irländska utbytesstuderande hon studerat ibland talade iriska med varandra i Japan, fastän de hade engelska som modersmål och inte talade iriska flytande. De använde iriskan för att manifesteras sitt irländska ursprung och troligen också för att positionera sig som annorlunda och visa att de också talar ett ”svårt språk” som få behärskar. Iriskan förekommer också i de dagboksanteckningar Pearson-Evans läst. De

tre språken som förekom i dagböckerna iriska, engelska och japanska reflekterade känslan av inklusion, exklusion, tillgivenhet till eller förkastande av hemkulturen, västvärldens kultur och värdlandets kultur under utbytesåret. Språket, precis som maten visade sig vara ett starkt symboliskt medium som är intimt sammankopplat med att upprätthålla och utveckla relationer inom studenternas sociala nätverk i Japan. På samma sätt som irländarna i Japan talade Maiwenn och hennes vänner ibland bretonska med varandra, troligen för att skilja ut sig ur mängden franska utbytesstudenter, vilka enligt mina informanter var den största gruppen Erasmusstudenter i Galway. Pearson-Evans menar också att behärskandet av värdlandets språk är en av de avgörande faktorerna för en framgångsrik kulturinläring. (2006: 49-50). Å andra sidan handlar mycket om tillfälligheter om man lär känna lokala ortsbor eller inte, man kan behärska ett språk nästan på samma nivå som invånarna där och ha stor kunskap om landet men man är fortfarande en främling utan historia som sticker ut.

Som redan framkommit undvek en del av studenterna framgångslöst sin egen nationalitet, eftersom ”det bara blev så” att man umgicks med landsmän, faktum är att många umgicks intensivast i nationalitetsgrupper. I denna gruppkonstellation visade den språkliga tryggheten sig vara av största betydelse.

Den nationella identiteten och därmed indirekt också språket nedtonades i situationer som på ett eller annat sätt var besvärliga för studenterna till exempel när det var fråga om nationellt laddade ämnen såsom sport, historia eller politik. Både Maiwenn och Lucille höll låg profil när de i en pub såg på fotbolls- eller rugbymatcher mellan Frankrike och Irland, framförallt de gånger Irland förlorade. Liksom det framhålls i teorier om nationalitet accentuerades den nationella identiteten i sportsammanhang (Stier 2003:68). Maiwenn ville inte visa att hon kom från Frankrike om någon landsman i hennes närhet betedde sig dåligt genom att antingen göra något dumt eller att säga något opassande. Christin undvek situationer när tredje rikets historia kom på tal, det

var något hon inte ville tala om, på samma sätt som Alessandra inte ville tala om italiensk politik. Lucille ansåg att franskan kunde fungera som ett hemligt språk på Irland, man kunde tala vad man ville och visste att människorna runt omkring en inte skulle förstå.

Mer eller mindre alla mina informanter upplevde att engelskan influerat deras modersmål. Anne som kom från USA upplevde att hon börjat använda irländska ord och uttryck. Informanterna upplevde att de kastade in engelska ord när de pratade sitt modersmål eller att de inte hittade rätt ord på sitt modersmål. Ett typiskt fenomen är att landsmän som umgicks på Irland införlivade engelska ord när de talade till exempel franska sinsemellan. Detta var både logiskt och förstäligt för dem men om de skulle prata på det viset i Frankrike med andra människor vore det förvirrande. Man kan spekulera i om engelskan verkligen influerat studenternas modersmål efter bara några månaders vistelse på Irland. Kanske hörde det till att säga så för att ge sken av att man var en solid främling. Studenterna strävade ibland också efter att låta irländska, för att lättare smälta in, man ville använda sådana ord och uttryck som irländarna använde när de talade.

Det irländska kulturarvet – enligt studenterna

Som utbytesstuderande vill man vanligen uppleva det som är kännetecknande för just det land man befinner sig i och leka med en annan identitet. Jag tog reda på vad informanterna ansåg att var karaktäristiskt för Irland och om de ”gjort något typiskt irländskt”, eller skaffat sig något irländskt. Studenterna hade bland annat förhandskunskaper om vad Irland hade att erbjuda ur ett turistperspektiv, de ville med andra ord ”kulturturista”. Moya Kneafsey skriver med hänvisning till Greg Richards att kulturturism inte längre enbart är begränsat till visuell konsumtion av ”hög kultur” såsom gallerier, teatrar och arkitektur men har utvidgats för att innebära insupning av en plats atmosfär, att smaka på den lokala maten och att delta i lokala evenemang (1998:111). Precis det

Guinnessreklam på iriska.

här ville utbytesstudenterna också uppleva.

När jag i slutet av utbytesperioden utförde mina intervjuer frågade jag informanterna vad de anser vara kännetecknande för Irland och fick detta till svar: pubar, den gröna färgen, klöver, Guinness ölen, får, landskap såsom Cliffs of Moher, Aran Islands, St. Patrick, mytologin, leprechauner, det iriska språket och den irländska dansen. Allt detta som studenterna räknat upp kunde man anse att studenterna ser som det irländska kulturarvet och som studenterna konsumerar. Om studenterna inte kom i kontakt med irländare kan man fråga sig var de lärde sig om den irländska kulturen. Vid universitetet i Galway ordnades kurser avsedda enbart för utländska studerande med temat irländsk kultur, de som ”lyckats” lära känna irländare lärde sig givetvis via dem och också bara genom att observera människorna runtomkring dem och att vara delaktig i livet i den nya staden.

Det som mer eller mindre alla informanter lyfte fram var de irländska pubarna; alla informanter hade prövat på den delen av den irländska kulturen. De flesta nämnde också firandet av St. Patrick's Day, Irlands nationaldag, som alla informanter deltog i. Några hade prövat på irländsk dans och åtminstone en hade gått en språkkurs i iriska. De flesta hade prövat på någon typ av traditionell irländsk mat men ingen sade sig gilla den. Hemlandets mat var också något informanterna saknade, vilket förklarar att informanterna hade tagit med sig matvaror från sina hemländer. Majoriteten av informanterna hade dessutom köpt en irländsk flagga och många andra typiska souvenirer såsom t-skjortor, magneter, en stickad Arantröja, eller t.o.m. en bleckflöjt. Claddagh ringen³ som är utmärkande för Galway och universitetets munkjacka var speciellt populära bland informanterna. Elin planerade gå omkring med munkjackan på sig i Uppsala där hon studerade. Här ser man att svaren handlade om materiella ting man ville införliva i sin egen identitet "som bevis på vad man varit med om".

Lucille hade inte köpt sig några souvenirer men planerade ändå att göra det innan hon lämnade Irland:

[...] but then it's more like you know you go to the souvenir shop so I don't know if you can really say that it's typical Irish cause I mean here they don't wear t-shirt with Ireland written on the top for example. But like you know I got this hoodies (visar) from the university, for me I would say it's Irish cause it's like I'm an Irish student and they actually wear it so. You know it's more common stuff but that will mean something for me when I'll be back in France. (KIVÅ L 1934).

Av det Lucille för fram får man den bilden av att det är turistiskt att ta med sig souvenirer från ett utbytesår. Hon ville också genomgående under intervjun ge bilden av att hon var integrerad i det irländska samhället och irländare gick inte omkring i t-skjortor köpta i en

turistbutik och då ville inte Lucille heller göra det eftersom hon då skulle framstå som en turist. Hon eftersträvade att bli en solid främling i det irländska samhället. Izabela ansåg att hon inte kunde svara på frågan vad som är typiskt irländskt och om hon gjort något typiskt irländskt eftersom hon inte umgåtts med irländare:

[...] I haven't had the chance to know the Irish culture that good and I think that's the disadvantage from [...] my Erasmus experience in Ireland that I haven't had the chance to hanging [...] around with the Irish that much as I've done with the other foreign country people. So I don't think that I would have, could say something about that, at the moment... (KIVÅ L 1930).

Lucille såg på frågan på ett annat sätt och ville egentligen inte svara på vad som är typiskt irländskt:

I think that you know when you go to a country and you are actually really living here and going to university you are not like a pure tourist you also live like they do and we did normal stuff like Irish one so... [...] I don't know it's difficult cause it's really like common stuff of everyday life but you, you know we just live normally here or no not really normally but I mean a lot of fun but still we... Yeah I don't know what I did really Irish.. I don't know. (KIVÅ L 1934).

Det att Lucille sade att utbytesstudenterna inte levde helt normalt på Irland syftar på det liminala tillståndet och den annorlunda tiden utbytesstudenterna befinner sig i. Det är en intressant aspekt som Lucille framför; det är egentligen omöjligt att säga vad som är typiskt irländskt, eftersom det ofta upplevs olika beroende på vem man frågar. Lucille upplevde att hon levde som en irländsk studerande och då var det typiskt Irland.

Lisas citat nedan belyser väl hur "typiska irländska" företeelser såsom den irländska dan-

³ Claddagh ringen är i en form av händer som håller i ett hjärta krönt av en krona och symboliserar olika saker beroende på hur man bär den (Wikipedia 8.3.2014).

Irländsk dansupvisning för turister på The Arlington Hotel i Dublin.

sen och språket behärskas långt ifrån av alla irländare:

Lisa: [...] it's still with those things it's still certain people who do it and many people who don't, but it's something still that everybody knows and everybody has a bit Irish at least some words, some phrases. (KIVÅ L 1926).

Många irländare kanske inte alls utför sådana praktiker som informanterna räknade upp, samtidigt som de eventuellt är av samma åsikt som informanterna att de aspekterna är typiska för Irland. Det leder i sin tur till att utbytesstudenterna som inmundigar så mycket av den irländska kulturen som möjligt blir mer irländska än irländarna själva. Denna tanke har slagit mig många gånger med tanke på de praktiker som utbytesstudenterna i Finland utför. Då har jag kunnat känna att de är mer finländska än jag och många andra i detta land. Eftersom de lokala kontakterna inte var så goda gjorde man helt enkelt saker som man antog var typiskt för Irland. Studenterna strävade efter att införliva ”irländska vanor” i sin

identitet möjligen som en kompensation för ett uteblivet verkligt kulturutbyte. Studenterna insåg eventuellt att de som i regel besökte pubarna och gick på musiksessioner var dubbelt så gamla som de själva, eftersom de unga ortsborna mer gillade så kallad modern musik och att gå på nattklubb.

Problemet ligger i att många utbytesstudenter utförde dessa praktiker tillsammans med andra utbytesstudenter och inte med lokala ortsbor. Om en lokal ortsbor funnits till hands för att presentera sin kultur för utbytesstudenterna kunde det ha sett annorlunda ut. Bristen på kontakt med det lokala gjorde att studenterna folcade den lokala kulturen på sitt eget sätt tillsammans med andra flytande främlingar i det irländska samhället. Kulturförmedlingen var därmed inte jämställd, eftersom många inte hade en irländare till hands som kunde förmedla den irländska kulturen utan studenterna upptäckte den själva. Möjligen skedde också en del missuppfattningar, som studenterna förmedlade till sina internationella vänner i Galway och vidare till sina landsmän där

hemma. Därför är det inte förvånande att studenterna när de väl lämnat Irland bakom sig ofta till och med kan berätta mer om till exempel spansk än om irländsk kultur. Om studenterna inte lärt känna irländare är det möjligt

att de förmedlar en felaktig eller stereotyp bild av irländare till sina landsmän där hemma. Faktum är att studenterna uppfattade irländarna som svåra att lära känna och tillskrev dem vissa ytterligare negativa egenskaper.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Otryckta källor:

Åbo

Kulturvetenskapliga arkivet Cultura vid Åbo Akademi

Etnologiska samlingarna

KIVÅ L 1926 "Lisa"

KIVÅ L 1927 "Mercedes"

KIVÅ L 1928 "Christin"

KIVÅ L 1929 "Alessandra"

KIVÅ L 1930 "Izabela"

KIVÅ L 1931 "Malin"

KIVÅ L 1932 "Maiwenn"

KIVÅ L 1933 "Anne"

KIVÅ L 1934 "Lucille"

KIVÅ L 1935 "Elin"

Rytikoski, Kajsa, 2013. "We're all living the same experience" *Kvinnliga utbytesstudenter i Galway, Irland. En studie om Erasmuskultur och dess uttrycksformer.* Institutionen för språk och kultur, nordisk etnologi. Åbo Akademi, Åbo.

LITTERATUR

Angelöw, Bosse; Jonsson, Thom ([1990]1994), *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Studentlitteratur.

Bringéus, Nils-Arvid ([1976]1990), *Människan som kulturvarelse: en introduktion till etnologi*. Stockholm: Carlssons.

Burstedt, Anna (2001), Platsen är serverad. *Fönster mot Europa: Platser och identiteter*. Red. Kjell Hansen m. fl. Lund: Studentlitteratur. 61-86.

Dervin, Fred (2007), The Erasmus Experience: The Halcyon Days of Hypermodernity. *Yli rajojen. Erasmus eurooppalaista korkeakoulutusta rakentamassa*. Helsinki: CIMO. 116-125.

Dervin, Fred (2009), Transcending the Culturalist Impasse in Stays Abroad: Helping Mobile Students to Appreciate Diverse Diversities. *Frontiers: The Interdisciplinary journal of study abroad*. Vol. XVIII, Fall 2009. 119-141.

Ehn, Billy (1993), Kamouflerade försvenskning. *Försvenskningen av Sverige: Det nationellas förvandlingar*. Stockholm: Natur och Kultur. 234-265.

Kneafsey, Moya (1998), Tourism and Place Identity: A case-study in rural Ireland. *Irish Geography*, Vol. 31 (2). 111-123

Kurin, Richard (1997), *Reflections of a culture broker: A view from the Smithsonian*. Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press.

Murphy-Lejeune, Elizabeth (2002), *Student Mobility and Narrative in Europe: The new strangers*. London: Routledge.

Pearson-Evans, Aileen (2006), Recording the journey: Diaries of Irish Students in Japan: *Living and Studying Abroad: Research and Practise*. Red. Michael Byram. Clevedon: Multilingual matters. 38-63.

Smith, Valene L.; Brent, Maryann (2001), *Hosts and guests revisited: Tourism Issues of the 21st century*. New York: Cognizant Communication.

Stier, Jonas (2003), *Identitet: Människans gåtfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur.

Turner, Victor W. (1969), *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. London: Routledge & Kegan Paul.

INTERNETRESURSER:

Michie, Michael. (2003) *The role of culture brokers in intercultural science education:*

A research proposal. University of Waikato. [Online] Tillgänglig

http: //members.ozemail.com.au/~mmichie/culture_brokers1.htm Hämtad 22.2.2014.

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm, Hämtad 8.3.2011.

www.wikipedia.org. Hämtad 8.3.2014. <http://www.nationalencyklopedin.se> 'övergångsrit' Hämtad 1.3.2011.

SUMMARY

European and National. A Study on Erasmusculture

This article is based on my Master's Thesis in ethnology: "We're all living the same experience" Female exchange students in Galway, Ireland. A study on Erasmusculture and its ways of expression. (2013).

The empirical data is comprised of ten interviews with informants from eight different countries, in addition to participation observation conducted during a five-month stay in Galway. This article deals with national cultural heritage – what do the students regard as part of the national cultural heritage in Ireland as well as in their homecountries? How do they present it to others? The complicated relationship between the exchange students and the local community is also pointed out: the lack of contact between the two groups and the emergence of so called "Erasmusbubbles".

The students are seen both as strangers and cultural brokers, i.e. mediators between two cultures. The cultural brokering occurs in two ways; the students act as cultural brokers among the exchange students as well as among the locals. Furthermore, when back in their home-

countries they act as cultural mediators between the Irish culture and their home culture. In Ireland, the students did not always become familiar with the local community and could not play the role of a cultural broker between their culture and the local culture, thus the cultural brokering seemed to occur to a much larger extent between the exchange students. The students introduced parts of their national cultural heritage to their fellow exchange students, encompassing food, music, dances and language. The intensive contact between the exchange students meant they learned more about the other cultures represented than the local one.

Finally, it appears as if one of the reasons for the boundary between the exchange community and the local community seems to be that the students are found to be in a liminal phase throughout the exchange year. The liminality was observed in the sense of different behaviour from which is seen as the norm in Ireland, and also the establishing of *communitas*, a deep sense of belonging within the exchange community (Turner 1969: 127).